

Vedrana Marković,¹ Andrea Ćoso-Pamer²

¹ Muzička akademija Cetinje, Crna Gora

² Škola za osnovno i srednje muzičko obrazovanje *Vida Matjan*, Kotor,
Crna Gora

¹ vedrana.mark@t/com.me, ² coso.andrea@gmail.com

MUZIČKA POČETNICA – TRAGOM JEDNOG RUKOPISA

Sažetak

Istražujući život i stvaralaštvo istaknute muzičke pedagogice Vide Matjan, u Istorijskom arhivu grada Kotora pronađen je rukopis – didaktički materijal namijenjen početnoj muzičkoj nastavi, pod nazivom *Muzička početnica*. Ovaj rukopis rezultat je dugogodišnje plodne saradnje Vide Matjan i Miloša Miloševića. Analizom rukopisa otkriva se bogatstvo njihove muzičke kreacije, pedagoškog umijeća i metodičkog promišljanja. O životu i ulozi Vide Matjan u muzičkoj pedagogiji u Crnoj Gori napisano je nekoliko stručnih radova, ali se do sada niko nije bavio ovim rukopisom. Predstavljanjem sadržaja *Muzičke početnice* biće ukazano na neka metodička rješenja u početnoj nastavi solfeđa. Dječje pjesme koje je Matjan komponovala na Miloševićeve tekstove s jasnim ciljem primjene u početnoj nastavi solfeđa imaju didaktičko uporište, te i u savremenoj nastavi mogu biti vrlo aktuelne. Specifično nastavno sredstvo – flanelograf, koje je Matjan koristila u nastavi, zanimljivo je s aspekta nastavnih sredstava koja su se u prošlosti koristila u nastavi solfeđa. Upoznajući se sa sadržajem rukopisa *Muzička početnica*, nastavnici solfeđa biće u prilici da sagledaju interesantna metodička rješenja kada je u pitanju kreiranje didaktičkog materijala za početnu nastavu. Takođe, cilj nam je ukazati na značaj Vide Matjan kao inovatorke muzičke nastave u Crnoj Gori u periodu neposredno nakon Drugog svjetskog rata.

Ključne riječi: solfeđo, početna nastava, Vida Matjan, Miloš Milošević, flanelograf, dječje pjesme

Uvod

U Istorijskom arhivu grada Kotora nalazi se obimna i značajna arhivska građa vezana za Kotor i Crnu Goru. Istražujući dio muzičke građe koja se nalazi u ovom arhivu, a koja velikim dijelom još uvijek čeka da bude detaljnije proučena i istražena, autorke ovog rada bile su veoma iznenađene kada su sasvim slučajno naišle na rukopis značajnog obima, koji je obuhvatao autorske dječje pjesme i

detaljna metodska uputstva za početnu muzičku nastavu. Rukopis je potpisan imenima Vide Matjan i Miloša Miloševića, a nosio je naziv *Muzička početnica*.

Ovaj rukopis privukao je našu pažnju kao profesora solfeđa, posebno zbog toga što se on samo pominjao u pisanim radovima o Vidi Matjan i muzičkom životu Kotora, ali se ne pominje šta je tačno sadržaj rukopisa, i njime se niko nije ozbiljnije bavio. Temeljnom analizom otkriveno je da rukopis predstavlja metodski priručnik za nastavnike muzike, a da je namijenjen radu s djecom u prvom razredu osnovne škole i u pripremnom razredu muzičke škole. Sadrži jasna metodska uputstva za nastavnika, obuhvata 17 autorskih pjesama prilagođenih početnoj nastavi, uputstva za slušanje muzike, rad u oblasti ritma, sviranje na instrumentima Orfovog instrumentarijuma. Imajući uvid u muzičku pedagošku literaturu koja je u prošlosti nastala na teritoriji Crne Gore, a koja nije obimna, shvatile smo da je to prvi metodski priručnik za nastavu solfeđa nastao u Crnoj Gori i da je zbog doprinosa izučavanju istorije muzičke pedagogije u Crnoj Gori značajno za stručnu i širu javnost da se sadržaj rukopisa predstavi, te da u skorijoj budućnosti ugleda svjetlost dana.

O autorima rukopisa *Muzička početnica*

Vida Matjan, rođena Hribar, Slovenka, rođena je u Ljubljani 1896. godine. Otac je bio grafički radnik, a majka muzičarka, koja je završila Glazbenu maticu i to solo-pjevanje, te je izvršila veliki uticaj na Vidina interesovanja. Vida je već u najranijoj mladosti ispoljila želju za muzičkim obrazovanjem, ali se otac tome protivio. Tako Vida postaje učenica gimnazije. Poslije završenog trećeg razreda gimnazije, 1911. godine, Vida je kući donijela knjižicu s odličnim ocjenama, i na pitanje roditelja što želi kao nagradu za takav uspjeh, ona je odgovorila – jedino studije klavira. Otac to prihvata i Vida paralelno sa gimnazijom počinje studije u Glazbenoj matici. Želeći da nadoknadi propušteno vrijeme, s ogromnim entuzijazmom i energijom otpočinje svoje studije, zahvaljujući čemu uspijeva da preskoči dvije godine redovnog školovanja u Glazbenoj matici, pa je čak bila i oslobođena plaćanja školarine. Tokom 1914. godine dobila je stipendiju za bečku muzičku akademiju, za koju je priprema profesor Trost (Milošević, 1983).

U to vrijeme značajan uticaj na interesovanja Vide Matjan izvršila je Marija Kmetova, književnica, koja je u svome domu okupljala djecu i priređivala predstave. Tu je Vida Matjan dobila prva dragocjena iskustva o glumi i režiji, što će se kasnije pokazati kao značajno tokom njenog rada u Muzičkoj školi u Kotoru¹.

¹ Vida Matjan je autorka nekoliko dječjih muzičkih bajki, koje je s velikim uspjehom izvodila s učenicima muzičke škole u Kotoru. U novije vrijeme postoji veliko interesovanje da se ove bajke ponovo izvedu, pa je tako 2017. godine povodom proslave sedamdeset godina rada ŠOSMO *Vida Matjan*, izvedena muzička bajka *Besana šumska noć*, za koju je tekst napisao Miloš Milošević.

U to vrijeme počinju i teška ratna događanja. Početak Prvog svjetskog rata sprečava njeno studiranje u Beču. Tokom rata 1917. stupa u brak s Alojzom Matjanom, studentom tehnike i dobrim orguljašem, pijanistom i slikarom amaterom. Njihovu kuću na periferiji Ljubljane često posjećuje društvo najznačajnijih imena slovenačke kulture: književnik Ivan Cankar, vajar Lojze Dolinar, slikar Anton Gojmir Kos, kompozitor i pijanista Lucijan Marijan Škerjanc.

Decembra 1930. godine bračni par Matjan seli se u Beograd gdje ostaje 11 godina. U školi *Stanković* Vida Matjan upisuje viši stepen² u klasi profesora Emila Hajeka, koji završava 1935. godine. U isto vrijeme, njen suprug je poslovno više puta boravio u Kotoru, gdje su ih veoma privukli klima, ljudi i opšti ambijent Kotora. Poslije bombardovanja Beograda u aprilu 1941. godine, bračni par Matjan odlučuje da se preseli u Kotor.

U teškim godinama Drugog svjetskog rata bile su obustavljene sve muzičke aktivnosti, tako da se početak muzičke djelatnosti Vide Matjan u Kotoru vezuje za 1945. godinu i to u njenoj *Privatnoj muzičkoj školi Vida Matjan*. Uz saglasnost državnih vlasti, ova škola je djelovala sve do 1. aprila 1947, kada se spaja sa tek osnovanom *Državnom nižom muzičkom školom u Kotoru*.

Aktivnosti kojima se bavila Vida Matjan bile su brojne. Već od 1946. godine s ogromnom energijom i elanom organizuje i vodi ženski hor, zatim Pionirski hor od 105 članova, te folklorne i dramske grupe. Istovremeno se studiozno bavila terenskim radom i obradom kulturnog nasljeđa, posebno folkloru.³

Zvanično, od 1949. godine Vida Matjan postaje direktorica *Muzičke škole* u Kotoru i na tom mjestu ostaje punih dvadeset godina, do penzionisanja 1969. godine. U školi je predavala u početnim razredima niže muzičke škole solfedo i klavir.⁴

Posebnu je pažnju Vida Matjan posvetila radu s najmlađima u pripremnom razredu. On se zasnivao na stvaranju vizuelnih utisaka putem izrezanih figura na flanelografu⁵ kao didaktičkom sredstvu i uz određene muzičke primjere. Tako je 1962. godine u saradnji s Milošem Miloševićem nastala *Muzička početnica*.

Povodom proslave 60 godina od osnivanja kotorske Škole za osnovno i srednje muzičko obrazovanje, odlučeno je da škola dobije njeno ime. Na taj način

² Viši stepen odgovara rangu Muzičke akademije, koja tada još nije postojala.

³ Na tom polju posebno je značajna njena publikacija *Igre i pjesme Dobrote i Škaljara*, u kojoj je detaljno opisana narodna muzička tradicija Boke Kotorske.

⁴ S posebnom ljubavlju i poštovanjem časova klavira kod Vide Matjan sjeća se slijepa nastavnica muzike u penziji Marija Vujović, koju su na časove u Kotor dovodili iz Risna, gdje je bila u Zavodu za slijepe (Марковић, 2014). Marija Vujović je bila među prvim generacijama učenika Vide Matjan.

⁵ U muzičkoj pedagoškoj praksi flanelograf se ne smatra uobičajenim didaktičkim sredstvom u nastavi solfedo. Zahvaljujući pedagoškom radu Vide Matjan flanelograf se može ubrojiti u nastavno sredstvo koje se u prošlosti koristilo u nastavi solfedo.

su Kotor i muzička pedagoška zajednica odali počast pedagogici koja je muzičkom životu i kulturi Kotora posvetila skoro cijeli život.

Vida Matjan je za života dobila brojne nagrade i priznanja⁶. Umrla je 1993. u 96. godini i sahranjena je u Kotoru.

Miloš Milošević predstavlja jednu veoma svestranu, gotovo renesansnu ličnost-naučnik, arhivista, muzičar, pjesnik, istoričar, doživotno izabran admiral Bokeljske mornarice. Rođen je u Splitu 1920. godine, u porodici poznatih pomoraca i brodovlasnika. Njegovo obrazovanje imalo je zanimljiv razvoj. U rodnom Splitu završio je osnovno obrazovanje i dva razreda gimnazije, koju nastavlja pohađati na Cetinju. Studirao je pravo u Subotici i Padovi, gdje je pratio nastavu i na muzičkoj akademiji na odsjeku za violinu (koji ipak nije završio). Na Filozofskom fakultetu u Beogradu diplomirao je 1948. godine na romanskoj grupi predmeta. Arhivistiku je specijalizirao u Parizu, a na Filozofskom fakultetu u Zadru 1974. godine odbranio je doktorsku disertaciju pod nazivom *Boka Kotorska za vrijeme mletačke republike*, u kojoj je obuhvatio pomorsko-ekonomski, politički i kulturni aspekt, kao i istoriju umjetnosti, književnost i muziku.

Njegovo prvo radno mjesto bilo je mjesto sudskog pripravnika u Okružnom sudu u Kotoru, ali je veliki period svog radnog vijeka proveo u kamenom zdanju Istorijskog arhiva u Kotoru. Bio je predsjednik Društva arhivskih radnika Crne Gore, a kasnije i Jugoslavije. Učestvovao je na brojnim kongresima arhivista u Madridu, Moskvi, Briselu, Londonu i Vašingtonu. Na čelo Istorijskog arhiva grada Kotora dolazi 1978.godine.

Milošević je objavio 14 knjiga i više od 240 naučnih radova. Velika je raznovrsnost njegovih interesovanja i naučnog istraživanja: pravo, romanska filologija, muzika, arhivistička specijalizacija, istorija. Kako je to zapaženo u recenzijama, širina u istraživanjima i obradi mogla je biti kontraproduktivna kada je u pitanju kvalitet radova. Međutim, Vičević konstatuje da su prilozi Miloševića, baš od specijalizovanih stručnjaka za pojedine oblasti nauka primljeni s veoma povoljnim ocjenama (Vičević, 1989–1990: 96).

Milošević je bio veliki poznavalac i istraživač umjetničkih djela italijanskog skulptora Frančeska Kabjanke. Kao vrstan poznavalac monumentalnih zdanja grada Kotora, fresaka, slika raznih umjetnika, te stilskog namještaja, postaje član komisije za sanaciju spomenika stradalog grada nakon zemljotresa 1979. godine. Veliki je i njegov doprinos pri izradi dokumentacije za UNESCO, na osnovu koje je Kotor upisan u listu svjetske baštine.

Istaknute su Miloševićeve zbirke pjesama *Za ruke se držimo* i *Sam na palubi*. Njegove pjesme česta su inspiracija savremenim kompozitorima i aranžerima, čiji je cilj da stihove o pomorcima, morima i valima ožive notama kroz savremenu klapsku pjesmu karakterističnu za Boku Kotorsku.

⁶ Pogledati detaljnije u Antović, 2008:29.

Milošević je autor radova iz oblasti istorije muzike i muzikologije u domaćim i inostranim časopisima. Obradio je najstariji sačuvani melografski zapis narodne pjesme – bugarštice u Boki Kotorskoj iz XVII vijeka, pisao o kotorskim orguljama iz XV i XVI vijeka, muzičkim pedagozima, kompozitorima i dirigentima kao što su Dionizije de Sarno, Jeronim Fioreli (Jeronim Fiorelli), Antun Homen, Tripo Tomas, Vida Matjan. Bio je član Predsjedništva Saveza organizacija kompozitora i muzičkih pisaca Jugoslavije. Predavao je violinu u Muzičkoj školi u Kotoru, bio zaposlen na Radio Beogradu, u Simfonijskom orkestru u Kotoru i Simfonijskom orkestru RT Titograd. Bio je član Redakcije jugoslovenskog muzičkog časopisa *Zvuk*, kao i član redakcije časopisa Muzikološkog institute Muzičke akademije u Zagrebu. Njegov angažman u muzičkoj školi i saradnja s Vidom Matjan mnogo su doprinijeli muzičkom razvoju Kotora. Njihov zajednički rad na *Muzičkoj početnici* izuzetno je značajan za muzičko obrazovanje prvih poslijeratnih generacija u Boki Kotorskoj. Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja. Muzika je imala izuzetno veliki uticaj i na njegovu porodicu -njegova se djeca, kao i unučad, danas aktivno bave muzikom. Preminuo je 2012. godine u 92. godini života, a jedna ulica u Kotoru nosi njegovo ime.

Analiza Muzičke početnice

Kako je ranije pomenuto, rukopis *Muzička početnica* predstavlja metodski priručnik za nastavnike i namijenjen je radu s učenicima najmlađeg školskog uzrasta. Autori *Muzičke početnice* navode da je materijal predviđen „za rad i prvom razredu osnovne škole i u pripremnom razredu škole za osnovno muzičko obrazovanje” (Matjan i Milošević, 1962:1). Na početku rukopisa data su opšta metoda uputstva za nastavnike, a slijedi prijedlog za organizaciju i nastavni sadržaj 34 časa tokom školske godine. Nije sačuvan u ono vrijeme važeći nastavni plan za niže muzičke škole, ali iz razgovora s tadašnjim učenicama muzičke škole u Kotoru Smiljom Đuranović i Vlastom Mandić⁷ saznajemo da su to bila dva časa nedjeljno.

Iako sami autori nisu označili naslovima pojedine cjeline ovog rada, analizom rukopisa *Muzička početnica*, jasno se mogu uočiti sljedeće cjeline:

- Početna metoda uputstva,
- Pripreme za 34 časa praktične nastave,
- Brojalice, brzalice.

Kao očigledno nastavno sredstvo u praktičnoj nastavi solfeđa Vida Matjan je koristila flanelograf. S obzirom na činjenicu da se u stručnoj pedagoškoj

⁷ Autorke rada su 21. 3. 2018. razgovarale sa Smiljom Đuranović (rođ. Ćetković) i Vlastom Mandić (rođ. Marinović), učenicama Vide Matjan. Đuranović je učenica Muzičke škole u Kotoru bila četrdesetih, a Mandić pedesetih godina prošlog vijeka.

literaturi za predmet solfedo flanelograf ne pominje često kao didaktičko sredstvo, može se smatrati da je Vida Matjan, u izvjesnom smislu, utemeljila njegovu upotrebu u nastavi solfedo u muzičkoj školi. Sam flanelograf je lesanit – ploča dužine 122 cm i širine 67 cm, presvučena bijelim flanelom ili kako autori kažu „kakovom drugom hrapavom tkaninom” (Matjan i Milošević, 1962:5). Od kartona se izrađuju kulise i figure, i boje se prema označenim brojevima, a prema legendi boja koja je priložena. Na poledini izrađenih figura lijepi se komadić lepljivog papira pomoću kojeg figure mogu da stoje na flanelografu. Metodski put se zasniva na saznanju autorke da slika i vizuelni doživljaj naročito uspješno potpomažu u radu s najmlađim uzrastom. Ova saznanja plod su iskustva Vide Matjan koja je dugi niz godina predavala u pripremnim razredima kotorske muzičke škole. Ona je za svaku pjesmu predviđenu za obradu osmislila crteže figura i kulisa⁸, budući da je imala izuzetnog dara i za likovno izražavanje⁹. U ovom rukopisu detaljno je za svaku pjesmu opisano kako izgledaju kulise, te kako se postavljaju figure. Navodi se da učitelj na najjednostavniji način iznosi sadržaj stihova koji će se učiti napamet i pjevati na času, postavljajući onu figuru ili kulisu o kojoj se u tom trenutku govori. Raspoređuju se po brojevima, kako to pokazuje slika za svaki čas, sa krajnjim izgledom flanelografa. Pored prevashodne uloge u procesu učenja teksta, flanelograf je korišćen i da bi se na njemu predstavili grafički simboli ritmičkih trajanja. Ovdje se zapravo radi o grafičkom predstavljanju ritmičkog toka, gdje veličina simbola jasno ukazuje na duža ili kraća ritmička trajanja.

Posebno je interesantno da su autori na kraju početnog metodskog uputstva napisali da se sa zahvalnošću sjećaju profesora Fakulteta muzičkih umjetnosti u Beogradu Dušana Skovrana koji je savjetima pratio i obogatio ovaj rad.

Didaktičke pjesme u Muzičkoj početnici

Pored ostalog sadržaja, *Muzička početnica* obuhvata i 17 autorskih pjesma. Analizirajući pjesme za koje je stihove napisao Miloš Milošević, a melodiju komponovala Vida Matjan, odmah se može uočiti da svaka od njih ima jasnu vaspitnu ulogu: pjesme postižu djecu na urednost, ističe se potreba lične higijene, važnost ranog odlaska u krevet na spavanje, pristojnog i mirnog ponašanja u učionici i slično. Teme su različite: od poučnih, preko šaljivih, do rodoljubivih, što je i razumljivo ako se uzme u obzir vrijeme u kojem je ova početnica nastajala i

⁸ U Istorijskom arhivu u Kotoru čuva se originalni flanelograf koji je koristila Vida Matjan. U posebnoj kutiji čuvaju se interesantne figure koje je osmislila, vrlo živih boja (Istorijski arhiv Kotor, MUZ V, Vida Matjan, zbirka XXII).

⁹ Vida Matjan je radila kostime po narudžbi operskih i modnih kuća Beograda, Ljubljane i Zagreba. Za beogradsku operu oslikala je odjevne detalje za opere *Karmen*, *Šeherezada* i *Hamlet*, a za ljubljansku operu za *Kneza Igora* (Milošević, 1983).

ideologija koja je obilježila to vrijeme. Veoma je interesantno da svaki scenario za čas završava nekom poukom koju bi nastavnik trebalo da izgovori na kraju časa¹⁰.

Melodije pjesama napisane su s jasnim didaktičkim ciljem: savladavanje postupnog ljestvičnog pokreta, razloženih kvintakorada, skokova u pojedine ljestvične stupnjeve, određenih ljestvičnih fragmenata i slično. Za pjesme je karakteristično da su većinom napisane u formi od 8 taktova, što odgovara dužini primjerenoj uzrastu kome je namijenjena, a tekst je dužine jedne strofe od četiri stiha. Zastupljeni su sljedeći tonaliteti: C-dur, D-dur, F-dur i Es-dur, a zanimljivo je da nema niti jedne pjesme u molском tonskom rodu.

Kritički vrednujući pjesme i sagledavajući ih objektivno, može se zaključiti da nemaju sve pjesme istu estetsku vrijednost. Međutim, među njima ima mnogo onih koje zbog svog kvaliteta mogu naći primjenu i u savremenoj nastavi solfeđa. Tako je pjesma *Urednost* našla svoje zasluženno mjesto u udžbeniku *Muzički koraci 1* za prvi razred muzičke škole za predmet Solfeđo.¹¹

Notni tekst br.1

Urednost

Tekst: M. Milošević
Muzika: V. Matjan

O - po - mi - nje če - sto maj - ka na u - red - nost svo - ga Raj - ka.

5 "Bu - di ma - ma ti bez bri - ge, sa - mo... ja - o... gdje su knji - ge?"

(Marković i Ćoso-Pamer, 2016 b: 48)

¹⁰ Kao primjer navodimo pouku koja se nalazi na kraju prvog časa: „Treba biti vedar i ljubazan kod ustajanja, jer ti i sunce i majka prilaze sa osmijehom i milovanjem. Legni na vrijeme, pa ćeš ustati na vrijeme i bez žurbe obaviti sve što treba” (Matjan i Milošević, 1962:7).

¹¹ Autorke udžbenika su Vedrana Marković i Andrea Ćoso-Pamer, a izdavač Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica, 2016.

УРЕДНОСТ

(М. Милошевић, В. Матјан)

ОПОМИЊЕ ЧЕСТО МАЈКА
НА УРЕДНОСТ СВОГА РАЈКА.
„БУДИ, МАМА, ТИ БЕЗ БРИГЕ,
САМО, ЈАО, ГДЈЕ СУ КЊИГЕ?“

ТЕМПО**УМЈЕРЕНО**

Slika br. 1: 62. strana udžbenika *Muzički koraci 1*

(Марковић и Ћосо-Памер, 2016 а, 62)¹²

Takođe, u sadržaj udžbenika za drugi razred¹³ uvrštena je pjesma *Bodlje oštre*.

¹² Ilustracija je autorski rad Tatjane Drobni.

¹³ U trenutku pisanja ovog rada, udžbenik *Muzički koraci 2* Nacionalni savjet za obrazovanje Crne Gore odobrio je za upotrebu u osnovnim muzičkim školama, Rješenjem broj 023-302/2018-6 od 12. 3. 2018. Očekuje se njegovo štampanje, a zatim i upotreba u školama u Crnoj Gori od školske 2018/2019. godine.

Notni tekst br. 2

БОДЉЕ ОШТРЕ

(текст: М. Милошевић, музика: В. Матјан)

Умјерено

Бод-ље о-штре, пра-ви јеж, ја се пла-шим, се-ко, бјеж'!

Брзо

„Да о-кре-нем бод-ље те, и по-чеш-љам чу-па-ве.“

Бодље оштре, прави јеж,
ја се плашим, секо, бјеж'!
„Да окренем бодље те,
и почешљам чупаве.“

Slika br. 2: 89. strana udžbenika *Muzički koraci 2*(Марковић и Ћосо-Памер, 2018, у припреми за штампу)¹⁴**Rad u oblasti ritma**

Pored prevashodne uloge u procesu učenja teksta, flanelograf se koristio i za predstavljanje grafičkih simbola ritmičkih trajanja. Ovdje se zapravo radi o grafičkom predstavljanju ritmičkog toka, gdje veličina simbola koji se lijepi na

¹⁴ Ilustracija je autorski rad Zvezdane Vlahović.

flanelograf jasno ukazuje na duža ili kraća ritmička trajanja. Tako u *Muzičkoj početnici* nalazimo grafičke prikaze ritmičkih vježbi koje učenici treba da izvode na različitim ritmičkim instrumentima. Učenici u ovom školskom uzrastu još nijesu muzički opismenjeni, pa se sviranje odvija prateći grafičke prikaze vježbe koja je postavljena na flanelografu (Matjan i Milošević, 1962:45). Veliku pažnju i značaj autori su pridavali dječjim udaraljka: sugerise se sviranje na kastanjetama, zvečkama, činelima, trianglu, metalofonu, ksilofonu, zvončićima, bubnju. Takođe je predviđeno sviranje na školskim frulicama, usnim harmonikama i melodikama.

Zanimljivo je da su za razvoj govornih sposobnosti učenika autori predvidjeli upotrebu brzalica. Posebno su interesantni tekstovi koje je čuveni pjesnik Vasko Popa objavio u zbirci *Od zlata jabuka*, koja predstavlja rukovet narodnih umotvorina.

Evo jednog primjera:

Angle,
Bangle,
Vitko ves,
Stase klase,
Kumpa nes,
Klin,
Klan,
Cukuran,

Ajde rogovan (Vasko Popa, 1958: 186).

Autori nijesu dali ritmizaciju ovih tekstova, pa iako se određena ritmizacija nameće prilikom izgovora, može se pretpostaviti da je ritam mogao biti improvizovan na različite načine.

Zaključak

Iako je od nastanka *Muzičke početnice* prošlo više od pedeset godina, ovaj didaktički materijal i danas može privući pažnju muzičkih pedagoga, prvenstveno onih koji se bave početnom muzičkom nastavom. S aspekta istorije muzičke pedagogije, *Muzička početnica* interesantna je jer predstavlja prvi metodski priručnik za početnu muzičku nastavu koji je nastao na području Crne Gore. On je značajan izvor informacija, koji pruža sliku o tome na koji su način muzički pedagozi u određenom vremenskom okviru promišljali, kako su osmišljavali methodske postupke, te kako je kreativnost i ljubav prema profesiji iznjedrila specifičan pristup u početnoj muzičkoj nastavi.

Kao muzičke pedagoge iznenadila nas je činjenica da ovaj rukopis nikada nije objavljen, pogotovo kada se zna da je u pomenutom period postojala velika potreba za udžbeničkom literaturom i metodskim priručnicima koji bi nastavnicima olakšali izvođenje i kreiranje nastave. Kao odgovor na naše čuđenje,

u Istorijskom arhivu grada Kotora pronađen je dopis¹⁵ koji je autorima Vidi Matjan i Milošu Miloševiću poslat iz Zavoda za unapređenje školstva, u tadašnjem Titogradu, 11. 10. 1962. god., a kojim se odbija štampanje rukopisa *Muzička početnica*. Tekst dopisa navodimo u cjelosti:

I pored najbolje volje da se Vaš rad „Muzička početnica” štampa, za koji smatramo da bi vrlo korisno poslužio kao priručnik za predavače muzike u našim školama, Zavod nije u mogućnosti da preuzme troškove za štampu koji su dosta veliki. Isto tako nijesmo uspjeli naći izdavača u našoj Republici koji bi u svom trošku izdao ovaj valjani priručnik. Izdavači navode razlog kako je to knjiga koja interesuje vrlo mali broj stručnih ljudi i morala bi da se štampa u ograničenom tiražu što se izdavačkim preduzećima ne isplati.

Za uloženi trud predložili smo Vas Savjetu za nagradu. Korisno bi bilo da Vi nađete izdavača, a mi sa svoje strane bi pomogli rasprodaju odnosno otkupili bi broj knjiga kojim bi zadovoljili naše potrebe.

Rukopis vraćamo sa prepisima mišljenja recenzenata¹⁶.

Drugarski pozdrav

Sekretar komisije za udžbenike:

Tomaš Marković

Tačnost prepisa ovjerava

Šef odsjeka za prosvjetu i kulturu:

Vjera Matković

Čini se da se u savremenom dobu autori sličnih izdanja susreću sa skoro identičnim finansijskim problemima vezanim za objavljivanje i izdavanje udžbeničke literature, što pred cijelu struku postavlja pitanje: Kako riješiti ove probleme? Autorke ovog rada nadaju se da će u skorijem vremenu uspjeti u namjeri da *Muzička početnica* pronađe put do muzičkih pedagoga i da didaktički materijal Vide Matjan postane dostupan široj zainteresovanoj javnosti.

Literatura

Antović, Ivana (2008). Vida Matjan 1896–1993. U: Tripo Schubert (urednik), *Bokeški Ljetopis* (28–41). Kotor: Hrvatsko građansko društvo Crne Gore.

Марковић, Ведрана, Ћосо-Памер, Андреа (2018). *Музички кораџи 2*, уџбеник за други разред основне музичке школе. Подгорица: Завод за уџбенике и наставна средства(у припреми за штампу).

Марковић, Ведрана, Ћосо-Памер, Андреа (2016 а). *Музички кораџи 1*, уџбеник за први разред основне музичке школе. Подгорица: Завод за уџбенике и наставна средства.

Marković, Vedrana, Ćoso-Pamer, Andrea (2016 b). *Muzički koraci 1, priručnik za nastavnike*. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

¹⁵ Dopis je sačuvan u koverti MUZ V – 13.21.

¹⁶ U koverti nije pronađeno mišljenje recenzenata.

Марковић, Ведрана (2014): *Развој модела почетне наставе солфеђа у раду са слепом и слабовидом децом*. Београд: Факултет Музичке уметности, докторска дисертација [ментор: проф. др Ивана Дробни].

Matjan, Vida, Milošević, Miloš (1962). *Muzička početnica*. Istorijski arhiv Kotor, MUZ V, Vida Matjan. Rukopis.

Milošević, Miloš (1983). *Muzičke teme i portreti*. Titograd: CANU.

Popa, Vasko (1958). *Od zlata jabuka*. Beograd: Nolit.

Vičević, Vesna (1989–1990). Sedamdesetogodišnjica Miloša Miloševića. *Godišnjak pomorskog muzeja u Kotoru XXXVII-XXXVIII* (95–108). Kotor: Pomorski muzej, Opštinski zavod za zaštitu spomenika kulture i Istorijski arhiv.

MUSIC PRIMER – FOLLOWING THE FOOTSTEPS OF A MANUSCRIPT

During the research of life and creative work of the distinguished music educator, Vida Matjan, a manuscript was found at the City Archive in Kotor – didactic material intended for the initial music teaching titled *Music Primer*. This manuscript is a result of cooperation between Vida Matjan and Miloš Milošević. Through the analysis of the manuscript, one reveals the richness of their music creativity, pedagogical skills and methodological consideration. With this work, we wish to give Vida Matjan the importance she deserves as an innovator of music education in Montenegro in the period right after the Second World War. Children's songs and music fairytales which Matjan composed to Milošević's writings, with a clear goal of application in the initial solfeggio teaching, have a precise didactic support and are very current even today. Being introduced to contents of this manuscript, solfeggio teachers will have the opportunity to use some of the proposed solutions in the contemporary teaching.

Key words: solfeggio, initial teaching, Vida Matjan, Miloš Milošević, flannelgraph, songs for children